Ora Ĵurnalo

Numero 99, Oktobro 2026

Streĉaj aferoj okazas en kaj ĉirkaŭ "Kajskjul 8".
Det händer spännande saker i och omkring "Kajskjul 8".

Magazino por kulturo kaj plezuro

Bonvolu viziti nian retpaĝon:

www.esperanto-gbg.org

Enhavo

Enhavo....2

Pri Ora Ĵurnalo....2

Espeporko meditas....3

Ĉu vi volus aŭskulti ĵazon?, *Josef Kříž*....3

Kajskjul 8 por kulturo en Gotenburgo....4

Kajskjul 8 för kultur i Göteborg....4

En Gotenburgo la sveda televido filmis epizodon de Heredanto nekonata....5

SVT har i Göteborg spelat in ett avsnitt av Arvinge okänd....5

Limerickar skrivna av Roger Nilsson, Göteborg....8

Kiel mi perdis mian feliĉon, *Oldřich Arnošt Fischer*....9

Kial Artefarita Inteligento halucinas foje?, *Walter Klag*....11

”Kontraŭ la fluo”....12

Internacia Esperanto-Instituto: Pri diskuteblaj vortoj....12

Pri la samea popolo, parto 2, *Monica Eissing*....13

Om samer, del 2, *Monica Eissing*....13

Humuro el ”Veckan” 1904....18

La vojaĝo al la monda packonferenco en Moskvo somere 1962, *Soile Lingman*....19

Resan till världsfredskonferensen i Moskva sommaren 1962, *Soile Lingman*....19

Stefan Ljungquist – mirinda kantisto kaj aktoro....20

Stefan Ljungquist – en fantastisk sångare och skådespelare....20

Nova freŝa vento blovas super kastelo Greziljono....22

Servas invitas al membreco....23

Servas inbjuder till medlemskap....23

ÖPPET SEMINARIUM: Svenskans roll i den högre utbildningen – nu och i framtiden....24

Kiu estas la vorto?....24

Nia klubano **Paul de Beurs** partoprenis en la televida programo *På spåret* (Sur la trako) 2 oktobro legante tekston en esperanto.

Vår klubbmedlem Paul de Beurs deltog i På spåret 2 oktober där han läste en text på esperanto.

www.svtplay.se/video/8orrXaN/pa-sparet/avsnitt-3 42:19–46:00

(El eksterlando oni devas uzi VPN uzante la ligilon.)

Bild från SVT

Pri Ora Ĵurnalo

Ora Ĵurnalo estas eldonata de Esperanto-Societo de Gotenburgo.
Redaktantoj: Siv Burell, 070-721 34 79, siv.burell@icloud.com kaj Ingegerd Granat, 073-502 53 32, ingegerd.granat@gmail.com. Fina paĝaranĝo: Andreas Nordström, arendsian@hotmail.com. Limdato por manuskriptoj estas la 1:a en ĉiu monato. Ni deziras kontribuaĵojn pri kulturo, naturo, lingvo, vivstilo, sano, manĝaĵo kaj rakontoj en diversaj temoj.
Ora Ĵurnalo n-ro 99 ankaŭ troviĝas en versio por la poŝtelefono ĉe www.esperanto-gbg.org/99

Solvo de la diventasko en p. 24: 1. aboni, 2. babili, 3. citi, 4. ĉeno, 5. draŝi, 6. eĥo, 7. fumo, 8. gluo, 9. ĝirafo, 10. hejmo.

Espeporko meditas

pexels.com

- La Libro- kaj Biblioteko-foiro en Gotenburgo ĵus okazis sen ĉeesto de la Esperanto-Societo de Gotenburgo – kaj SEF. La Esperanto-biblioteko en Stannum nun estas malestablita – sed havos novan vivon en Malmö.

  Ankaŭ la Internacia librorondo estas for.

  Kiu nova aktiveco do venos? Ni ne scias, sed foje oni devas forigi ion por havi lokon por novaj agadoj. Ni esperu!

- La ĝenerala elekto en Svedio ankoraŭ ne donis al ni novan registaron. La ukrainoj ankoraŭ suferas pro la milito kaj la civitanoj de Rusio pli kaj pli sentas la rezulton de la daŭrigo de la milito. Ĉie oni parolas pri paco. En la sesdekaj jaroj **Soile Lingman** vizitis packonferencon en Sovetio. Legu pri ŝiaj spertoj tiam!

- AI – Artefarita Inteligento – donas al ni helpon, malhelpon kaj foje ĝojon. Oni bezonas kaj scion kaj komunan saĝon por renkonti la nunajn defiojn. Oni notas, ke junuloj pli kaj pli ofte iras al kinejoj por ĝui pli prognozeblan mondon. Kaj en ĉi tiu numero la kantisto, aktoro k. t. p. Stefan Ljungqvist disradias sekurecon.

- Nun kaj la eklezio kaj la registaro petis pardonon al la sameoj pro mistraktado de ili dum jaroj. La artikolo pri sameoj daŭriĝas en tiu ĉi numero. La sameoj estas la sola indiĝena popolo en Eŭropo.

- Limerikoj estas por samlandanoj, ĉu ne? Malfacile tradukeblaj! Sed por svedoj la limerikoj de Roger Nilsson estas tre amuzaj.

- Ĉu esperanto kaj esperantistoj estas **Kontraŭ la fluo?** Meditu iomete pri la bildo kun tiu nomo!

- La novembra numero de Ora Ĵurnalo estos la 100-a. Kiel ni celebru tion?

  demandas al vi

  Siv

Ĉu vi volus aŭskulti ĵazon?

Josef Kříž *panglotia@gmail.com* sendis ligilon:

https://www.youtube.com/watch?v=sFsRYLGreOY

Kajskjul 8 por kulturo en Gotenburgo – Kajskjul 8 för kultur i Göteborg

de Ingegerd Granat

”Kajskjul 8” (Kaja budo 8) troviĝas en konstruaĵo situanta proksime al la Gotenburga Operejo kaj la bela haveno ĉirkaŭ la magazena kajo. La domo havas longan historion, kiu datiĝas de 1885 kaj tiutempe la domo estis uzata por transŝarĝado de importaj kaj eksportaj varoj al la haveno.

En la 1990-aj jaroj, la domo fariĝis io alia, loko por amuziĝo, prezentadoj kaj bona manĝaĵo. Do oni certe povus diri, ke la domo fariĝis grandskala spektakla restoracio, vera areno en historia loko por la gotenburga amuziĝo.

Bonvolu viziti kiam io okazas tie! Tie ofte ludis **Stefan Ljungkvist,** legu pri li en paĝo 20.

Kajskjul 8 finns i en byggnad som ligger nära Göteborgsoperan och den fina hamnen omkring packhuskajen. Huset har en lång historia sedan 1885 och på den tiden användes skjulet för omlastning av import- och exportvaror till hamnen.

På 1990-talet blev huset något annat, en plats för nöjen uppträdanden och god mat. Så visst kan man säga att skjulet har blivit en showrestaurang med stora mått mätt, en riktig arena i en historisk miljö för Göteborgsunderhållningen.

Ta gärna vägarna förbi när det är något på gång! **Stefan Ljungkvist** spelade ofta där, läs om honom på s. 20.

En Gotenburgo la sveda televido filmis epizodon de *Heredanto nekonata*

SVT har i Göteborg spelat in ett avsnitt av *Arvinge okänd*

Teksto kaj bildoj: Siv Burell

La prezentistino Kattis Ahlström kaj la filmisto Dan Nordgren.
Programledaren Kattis Ahlström och filmaren Dan Nordgren.

Marta Strandkulle ne havas konatajn heredantojn, tial SVT serĉas homojn, kiuj konis ŝin. Ĉar Marta flue parolis Esperanton, oni kontaktis Esperanto-organizaĵojn – kaj je nacia kaj je loka niveloj en Svedio. Montriĝis, ke **Ann-Louise Åkerlund,** la membro-sekretario de la Sveda Esperanto-Federacio, estis kunstudanto de Marta dum la Esperanto-kurso ĉe la Popola Altlernejo de Karlskoga en 1998. La kurson iniciatis kaj gvidis Lars Forsman. Bedaŭrinde li forpasis antaŭ kelkaj

Ann-Louise Åkerlund kaj Paul de Beurs.

Marta Strandkulle har inga kända arvingar, så SVT söker personer, som har känt Marta. Eftersom Marta behärskade esperanto, vände man sig till esperantoorganisationer – centralt och lokalt i Sverige. Det visade sig att **Ann-Louise Åkerlund,** medlemsansvarig för Sveriges Esperantoförbund hade varit kurskamrat med Marta på esperantoterminen på Karlskoga folkhögskola 1998. Initiativtagaren och ledaren för Esperantoterminen var Lars Forsman. Tyvärr avled han för några år sedan, annars hade han kanske också kunnat ge ledtrådar i sökandet efter Martas ev. arvingar. Under de 15 år Lars, före sin pensionering, hade esperantoundervisning i Karlskoga för svenska och utländska elever, blev han ett känt namn i esperantokretsar.

Då SVT bestämt sig för att intervjua Ann-Louise i Göteborg, föll valet på Trädgårdsföreningen. En esperantolektion skulle inrama intervjun.

jaroj; alie, li eble estus povinta doni indikojn por la serĉado de eventualaj heredantoj. Dum la 15 jaroj antaŭ sia emeritiĝo Lars fariĝis konata figuro en Esperanto-rondoj.

Kiam SVT decidis intervjui Ann-Louise en Gotenburgo, oni elektis la parkon Trädgårdsföreningen kiel lokon. Esperanto-leciono devis servi kiel fono por la intervjuo.

Paul de Beurs – origine el Nederlando – gvidas la sabatajn kursojn, kaj por tiu ĉi okazo li interŝanĝis la klasĉambron de Redbergskolan al la kafejo Rosenkaféet ene en la parko. La plano origine estis renkontiĝi ekstere, sed pluvo devigis ŝanĝon de planoj. Kompreneble, estis aliaj gastoj en la kafejo, kaj oni informis ilin pri la projekto.

La programo komenciĝis per tio, ke **Christin Granat** ludis la Esperanto-himnon, kaj ni – proksimume dek esperantistoj – kantis la unuan strofon.

Ingegerd Granat, prezidanto de la Gotenburga Esperanto-Societo, bonvenigis ĉiujn, kaj poste Paul de Beurs komencis la tiutagan lecionon.

Lasse Granat legis eltiraĵojn el artikolo en la septembra numero de nia kultura revuo, Ora Ĵurnalo. Lia bonega basvoĉo plenigis la ĉambron. La artikolo temis pri la turego Karlatornet, la plej nova orientilo de Gotenburgo. Eva Lindehag, la aŭtoro de la artikolo, tiutage prizorgis hundon, do anstataŭe venis ŝia **fratino Åsa.** La fratinoj havis tre malsamajn spertojn vizitante la turon: Eva sentis teruron, dum Åsa estis ravita. Esti en la vitra skatolo – pli ol 200 metrojn super la grundo – ĉirkaŭita de vitra planko, vitraj muroj kaj vitra plafono, estis malagrabla sperto por Eva, sed pura ĝuo por Åsa.

Paul de Beurs – ursprungligen från Nederländerna – leder lördagskursen och nu fick han byta ut Redbergsskolans lokal mot Rosencaféet i Trädgårdsföreningen. Först var det tänkt att vi skulle vara utomhus, men regnet ändrade planerna. I cafésalen fanns förstås några andra gäster. De fick information om projektet.

Programmet inleddes med att **Christin Granat** spelade esperantohymnen och vi – ett 10-tal esperantister – sjöng den första versen.

Ordförande för Göteborgs Esperantoförening, **Ingegerd Granat** hälsade alla välkomna, varefter Paul de Beurs började dagens lektion.

Lasse Granat fick läsa delar av en artikel ur septembernumret av vår kultur-tidskrift Ora Ĵurnalo. Hans härliga basröst fyllde salen. Artikeln handlade om Karlatornet, Göteborgs nyaste landmärke. Eva Lindehag, som skrivit artikeln, var den här dagen hundvakt, så hennes **syster Åsa** kom istället. Systrarna upplevde besöket i tornet helt olika – Eva med skräck och Åsa med förtjusning. Att i glasboxen, mer än 200 m. över marken, vara omgiven av glasgolv, glasväggar och glastak utan att ha något att hålla sig i, var en obehaglig upplevelse för Eva, men en njutning för Åsa.

Kattis Ahlström, Ann-Louise Åkerlund, la programparta produktanto Sara Arén kaj fotisto/filmisto Dan Nordgren. *Kattis Ahlström, Ann-Louise Åkerlund, inslagsproducent Sara Arén och fotografen/filmaren Dan Nordgren.*

Kattis Ahlström, kiu intervjuis Ann-Louise, antaŭe lernis kelkajn esperantajn frazojn: Saluton! Kiel vi fartas? Ĉiam plaĉas al esperantistoj, kiam oni uzas la plej inteligentan lingvon de la mondo.

Post la intervjuo, Ann-Louise sidiĝis inter la lernantoj de Paul.

La leciono daŭris per tio, ke Paul parolis pri la Universala Kongreso (UK) de 2026 en Graz, Aŭstrio.

Tamen, tio ne estis tute la fino. Sten Svenonius venis por diskuti pri ebla venonta

Kattis Ahlström, som intervjuade Ann-Louise hade i förväg lärt sig ett par eperantomeningar: Saluton! Kiel vi fartas? Alltid populärt bland esperantister, när världens smartaste språk används.

Efter intervjun slog sig Ann-Louise ner bland Pauls elever.

I bild också Jan Bondesson.

Lektionen fortsatte med att Paul berättade om UK 2026 i Graz, Österrike.

Riktigt slut var det ändå inte. Sten Svenonius kom för att diskutera en ev, kommande

semajnfina kurso en Malmö. La biblioteko de Malmö nun transprenis la Esperanto-bibliotekon de Gotenburgo en Stannum. Oni planas ankaŭ literaturan seminarion, kiu okazos paralele al la kurso en Malmö malfrue majo, kaj komenculan kurson.

Hundoj ne estas permesataj en Rosencaféet, sed oni trovas paserojn kaj interne kaj ekstere de la kafejo. Afiŝoj konsilas al gastoj atenti pri sia manĝaĵo. Dum mi koncentriĝas pri trovado de telefonnumero, Ingegerd kaptas la okazon por foti.

Ankoraŭ ne estas konate, kiam ĉi tiu epizodo de Arvinge okänd estos elsendata en televido. Kompreneble, ni esperas, ke oni trovos heredantojn. La fakto, ke Marta Strandkulle parolis Esperanton, estas kompreneble aparte ĝojiga. Por ni gravas vidi Esperanton prezentatan en televido! Eble nova Esperanto-printempo estas ĉe la horizonto – esperas,

Siv Burell – kaj certe multaj aliaj.

kurshelg i Malmö. Malmö bibliotek har numera tagit över Göteborgs esperantobibliotek i Stannum. Man planerar ett litteratur-seminarium parallellt med Malmökursen i slutet av maj och en nybörjarkurs.

Hundar är inte välkomna på Rosencaféet, men gråsparvar finns både i och utanför caféet. Skyltar råder gästerna att bevaka sin mat. Medan jag koncentrerar mig på att hitta ett telefonnummer, passar Ingegerd på att ta en bild.

När det här avsnittet av Arvinge okänd sänds i TV vet man i nuläget inte. Vår förhoppning är förstås, att man ska lyckas hitta arvingar. Att Marta Strandkulle talade esperanto, är förstås extra roligt. Att språket esperanto förekommer i TV är viktigt för oss! Kanske nalkas en ny esperantovår – hoppas

Siv Burell – och säkert många fler.

Limerickar skrivna av Roger Nilsson, Göteborg

Kalle som bodde i **Skår**
Skulle fyllt 75 detta år
Men se, åren försvann
Sådant händer iblann'
Och av Kalle finns nu ens ett spår.

En gammal gubbe från **Lunden**
Skulle sätta på koppel på hunden
Men man märkte rätt snart
Att när allting var klart
Var det gubben som själv blivit bunden.

En gränskontrollant i **Debrecen**
var så flitig att han blivit känd sen
den gång Ungern blev svart
för han orsaka' att
ens fotonerna slapp över gränsen.

En same vid namn **Pelle Sköld**
Skulle tävla i bistraste köld
vann en tävling på is
och tänk vilket pris!
Vad han vann, det var Norrlands Guld!

Per-Erik, helt lugn utan **stress**
va' en jävel att skriva på vers
Det hände en da'
"Vem e du", någon sa
"Jag är Per, men jag kallas Pervers."

En kille i **gjutarebranschen**
tappa' en dag helt balansen.
När han kokillen vält
blev han själv däri smält.
Han fick jobb som staty uppå Skansen.

En man på en marknad i **Kinna**
Bytte grejer med Marks härskarinna
Och när allting var bytt
och allt gammalt blitt nytt
var det hon som var man, han var kvinna.

Presidenten vid namn **Donald Trump**
Mot klimatet på jorden för kamp
När han talar om kol
Blir det mer än jag tål
Då knyter sig magen av kramp.

Vad är bäst?

1. En ren attack.
2. En renattack.
3. En renat, tack.

Kiel mi perdis mian feliĉon

Jindriška Drahotov, Ĉeĥio, sendis la jenan artikolon pri AI.

Verkis: **Oldřich Arnošt Fischer**
15-a Bjelisto kaj kajeroj
"Esperanto ligas homojn". Perditaj en la reto 2026.

Kiam en la mondo aperis interreto, mi miris: "Interreto? Kio estas tio? Ĉu tio estas iu kabareto? Ja mi scias diferencon inter tabureto kaj minareto, sed la vorton interreto mi neniam aŭdis". Eĉ kiam oni al mi priskribis historion kaj avantaĝojn de la interreto, mi longtempe obstine rezistis. Sed poste mi danke al la interreto trovis la unuan utilan informon kaj ekkomprenis, kiel multe da avantaĝoj al mi la interreto povas doni. Mia horizonto plilarĝiĝis!

Sed, sincere dirite, mi estas strangulo, kiu volas esti feliĉa, sed estas atentema. Kiel multe da proponoj de feliĉo mi sur la interreto trovis kaj tuj poste perdis! Ekzemple politikistoj de unu el niaj politikaj partioj al mi rete promesis preskaŭ surteran paradizon, se mi donos al ili mian voĉon. Ili havas grandajn ambiciojn, spertajn ekspertojn, precipe ekonomojn, kaj jam bonege scias, kiel gvidi nian popolon al eterna bonstato. Certe ili faros grandajn

pexels.com

ekonomiajn reformojn, danke al kiuj mi pagos malgrandajn impostojn. Mia emerita pensio ekkreskos. Dankon, sed ili ne skribis, kiel pro tiuj ŝanĝoj trovos monon. Pro tio mi balotis por alia partio kaj ĝis nun ne estas riĉulo. Tiel mia feliĉo perdiĝis. Multe da feliĉo promesas reklamoj pri alkoholaĵoj. Vane, ĉar mi estas abstinento. Dum mia vivo mi ŝparis iun monon, ne multe, sed mi estas kontenta kun tio, kion mi havas.

Kiel naiva mi estas! La interreto, fonto de la feliĉo, min informas, ke mi povas esti pli riĉa, eĉ fariĝi milionulo, se mi mian monon bone investos. Plej bone estos investi mian monon en la kompanion Honesta kaj Pli Honesta. Kruda petrolo, ebona ligno, diamantoj ktp. Mia mono ne kuŝu neutile en banko, sed kreu por mi pli multe da mono! Bone, sed sur reto mi ankaŭ trovis informon pri juĝo kontraŭ ĉefo de menciita kompanio, kiu jam kelkajn monatojn pro fraŭdo spiras kvadratetan aeron kaj ĉiutage diligente fabrikas paperajn saketojn! Pro tio mi ĝis nun mian ŝparitan monon ne investis kaj neglektis mian feliĉon.

Surprizo! Bonaj homoj ankoraŭ ekzistas! Nekonataj amikoj el vilaĝo Paviana Vadejo, kiu situas en afrika ŝtato Rumbumburo al mi sendas urĝan retmesaĝon. Kio okazis? Nekredeble! Iu riĉa germana ĉasisto, kiu havis la saman familian nomon kiel mi, en afrika ĝangalo dum ĉasado de hipopotamoj tragike dronis. Lia boato hazarde renversiĝis … Oni trovis lian korpon nur kiam la rivero elsekiĝis… Kompatinda sinjoro Fischer havis neniujn heredantojn. Miaj amikoj scias pri milionoj da eŭroj kaj iom da oro, sed malbonŝance ili mem ne kapablas la monon preni el banko. Ĉu tio ne estas peĉo? En tiu mizera situacio ili ĝustatempe rememoris pri mi, kiu loĝas en Eŭropa urbo Brno kaj certe al ili helpos. Kompreneble, ke kiam ili kun mia financa subteno la monon kaj oron akiros, ili juste kun mi dividos. Por necesa traktado kun la banko kaj doganistoj ili bezonos nur du milojn da eŭroj, kiujn mi sendos al banka konto … Precipe mi devas agi rapide kaj diri pri tio al neniu. Mi ilin obeis kaj vere agis rapide, tio signifas, ke mi tuj retletere direktis ilian konduton en limojn normajn kaj konformajn. Kial mi perdis mian feliĉon? Se mi ne estus atentema, mi povus esti milionulo. Aŭ almozulo.

Mia vivo estas eventoriĉa.

Venontfoje min feliĉigis foto de belega fraŭlino en kamufla uniformo. Ŝi estas usona soldatino kaj serĉas amikon. Do, mi estas feliĉe edziĝinta, sed se vere temus pri amika rilato … kial ne amikiĝi? Mi ĝentile al ŝi respondis, ke ŝi estas en aĝo de mia nepino, sed se ni havos la samajn aŭ similajn interesojn, ni povos esti interretaj amikoj… Feliĉo al mi ekridetis! Jam post tri horoj mi retletere ricevis pluan informon. La fraŭlino estas usona subleŭtenantino. Ŝi jam tri monatojn servas en armea misio en Respubliko Kamelujo, interesiĝas pri trikado, pentrado, kuirado, astronomio kaj pafado, kaj ŝia komandanto estas kolonelo Charles Smith.

Kion mi faris? Mi petis ŝin transdoni al la kolonelo mian sinceran saluton – kaj finis kun ŝi ĉiujn kontaktojn. Kial? Ŝi vere estis bela, sed antaŭ multe da jaroj mi servis en armeo, pro tio mi bone scias, ke vera soldato aŭ soldatino devas neniam al iu diri nomon de sia komandanto. Ne, verŝajne tiu fraŭlino pozis al fotisto en ies uniformo, sed ne estas soldatino. Denove mi perdis mian feliĉon! Sed pensante pri ĉiuj miaj interretaj aventuroj mi demandas, ĉu sur la reto mi vere perdis mian feliĉon? Ne, mi estas nature feliĉa homo kaj ĝuas la vivon. Sur la reto ĉiuj bonkoruloj senĉese volas mian feliĉon.

Mi ĝin donos al neniu!

Bona humoro ne solvas ĉiujn problemojn, sed kolerigos tiom da homoj, ke estas bone ĝin teni.

Kial Artefarita Inteligento halucinas foje?

Walter Klag, Aŭstrio havas demandojn al AI.

Respondo de AI:

Artefarita Inteligento (AI) – specife grandaj lingvomodeloj kiel ChatGPT – ”halucinas” (t. e. memfide elpensas falsajn informojn), ĉar ĝi ne funkcias kiel homa cerbo aŭ serĉilo, sed kiel tre evoluinta tekst-antaŭdirilo.

Jen la ĉefaj teknikaj kialoj, kial AI foje kreas falsajn faktojn:

1. Statistika antaŭdiro, ne kompreno

AI ne ”scias” kio estas la vero. Kiam vi faras demandon, la modelo kalkulas, kiu vorto plej verŝajne devus sekvi la antaŭan vorton, bazite sur miliardoj da tekstoj, kiujn ĝi legis dum sia trejnado. Se la plej ”verŝajna” sekva vorto science aŭ historie estas malmola eraro, la AI tamen skribos ĝin, ĉar la statistiko tiel sugestis.

2. Mankoj kaj eraroj en la trejnaj datumoj

AI lernas de la interreto. Se la trejnaj datumoj enhavas falsajn novaĵojn, mitojn, biasojn aŭ kontraŭdirajn informojn, la AI lernos tiujn erarojn. Krome, se pri iu tre specifa aŭ malofta temo ekzistas tre malmulte da tekstoj en la interreto, la AI ”plenigas la truojn” per divenoj.

3. ”Plezurigi” la uzanton (subfona dezajno)

Lingvomodeloj estas trejnitaj por esti helpemaj kaj doni fluajn, kompletajn respondojn. AI malamas diri ”Mi ne scias”. Kiam ĝi trovas sin en situacio, kie mankas al ĝi precizaj datumoj, ĝia interna algoritmo preferas krei kreivan (sed malveran) respondon ol lasi la uzanton sen respondo.

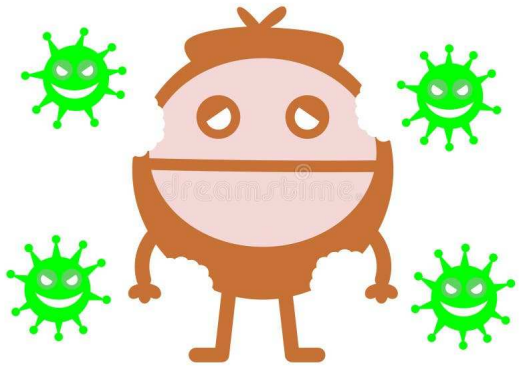

pixabay.com

4. Mankas ligo al la reala mondo

Por AI, vortoj estas nur matematikaj kodoj (vektoroj). AI ĝi mankas komuna prudento kaj fizika sperto. Ĝi ne povas rigardi tra la fenestro aŭ kontroli sian propran logikon per realmonda sperto. Pro tio, ĝi povas generi tekston, kiu gramatike kaj stile estas perfekta, sed logike tute absurda.

Kiel eviti ke AI trompu vin?

- Kontrolu gravajn faktojn: Neniam blinde fidu AI pri juraj, medicinaj aŭ gravaj historiaj detaloj.
- Petu fontojn: Vi povas peti la AI indiki fontojn aŭ uzi modelon, kiu havas rektan aliron al la interreto por serĉi aktualaĵojn.
- Donu klaran kuntekston: Ju pli preciza estas via demando, des malpli da spaco restas por ke la AI mem elpensu detalojn.

Ĉu vi volas, ke ni rigardu specifan ekzemplon de AI-halucino, aŭ ĉu vi interesiĝas pri kiel inĝenieroj nuntempe provas solvi ĉi tiun problemon (ekz. per RAG aŭ plibonigita trejnado)?

Respondoj de AI povas enhavi erarojn.

”Kontraŭ la fluo”

De Esperanto – al Esperanto…… La bildo venis al mia digitala leterkesto.

Bela, ĉu ne? Kio estas pli detale la mesaĝo de la bildo, laŭ vi?

Proponoj estas bonvenaj! Ĉu vi volus skribi tekston al la bildo por la novembra numero? Ni bonvenigas multajn tekstojn!

/Siv

Internacia Esperanto-Instituto: Pri diskuteblaj vortoj

”Ni kune faru la mondon pli verda.” ❤
’’Ne vortoj, sed agoj.’’

Internacia #Esperanto-Penso

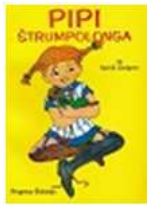

La rakonto pri **”Pipi Ŝtrumpolonga”** estas konata al multaj generacioj. Multaj legis mem la libron pri Pipi, al multaj laŭtlegis ĝin gepatroj aŭ geavoj. Ĝi estas libro de infaneco de multaj el ni.

Antaŭ kelkaj jaroj komenciĝis debato pri ŝangi vortojn kaj esprimojn en novaj eldonoj. La debato pri Pipi Ŝtrumpolonga estas bona ekzemplo de la konflikto inter malnova literatura verko, historia kunteksto kaj nuntempaj lingvaj normoj.

En la originalaj libroj de Astrid Lindgren, la patro de Pipi, Efraim Ŝtrumpolonga, estas kapitano kaj poste fariĝas negroreĝo. En kelkaj novaj eldonoj li estas nomata la reĝo de insulo en la Suda Maro.

La problemo estas, ke la vorto ”negro”, kvankam ĝi iam estis uzata pli ordinare en la

sveda lingvo, hodiaŭ estas konsiderata ofenda kaj malestimiga nomo por homoj kun nigra haŭto. Krome, la bildo de eŭropa blankulo kiel ”reĝo” super la indiĝena loĝantaro povas aspekti kiel produkto de la tiama kolonia mondpercepto.

Tial kelkaj eldonistoj kaj gepatroj demandis: ĉu infanoj ankoraŭ devas legi tiun tekston sen ŝanĝoj?

Miaopinie, se oni provas retuŝi aŭ reverki klasikan verkon, por ke ĝi konformiĝu al la hodiaŭaj valoroj, oni riskas forgesi ke la originala teksto ankaŭ estas historia dokumento. Ĝi montras, kiel homoj iam pensis kaj parolis.

Pipi mem estas eksterordinare kontraŭa al aŭtoritatoj, konvencioj kaj ”tiel devas esti”. Ŝi ne akceptas la kutimajn regulojn nur ĉar plenkreskuloj diras, ke ili estas ĝustaj.

Pro tio estas iom ironie, se oni uzas ŝian libron por instrui, ke ĉiuj malnovaj tekstoj devas esti konformigitaj al la nuna pensado. Pli interesa pedagogia vojo estus demandi infanojn:

”Kial oni uzis tiun vorton tiam, kial ĝi ĝenas homojn hodiaŭ, kaj ĉu ni opinias, ke aŭtoro de malnova libro devas ŝanĝi sian tekston?”

Tiel oni ne nur forigas la problemon – oni lernas pensi pri ĝi.

Kaj tio, laŭ mi, estas multe pli interesa ol simple reskribi la historion por ke ĝi aspektu kvazaŭ la problemo neniam ekzistis.

/Siv

Pri la samea popolo – Om samer

De **Monica Eissing** – Parto 2

La historio de la sameoj

La glaciepoko finiĝis antaŭ 10 000 jaroj. Tiutempe homoj alvenis en Skandinavion el du diversaj direktoj. Unu grupo de ĉasistoj-kolektistoj setlis en la sudaj regionoj, dum la alia alvenis en la nordon. Arkeologoj malkovris artefaktojn indikantajn, ke homoj vivis per ĉasado kaj fiŝkaptado en Sápmi antaŭ 10 000 jaroj. Sameaj artefaktoj datantaj de antaŭ mil jaroj estis trovitaj ĉe Vivallen en Härjedalen. Oni ankaŭ malkovris restaĵojn de la tradicia samea loĝejo kåta kaj objektojn montrantajn, ke la sameoj komercis kun aliaj popoloj.

Komence la sameoj ĉasis sovaĝajn boacojn, sed poste ili komencis malsovaĝigi ilin. Neniu scias precize, kiam tio okazis, kvankam malsovaĝigitaj boacoj jam ekzistis antaŭ mil jaroj.

Unu metodo por kapti sovaĝajn boacojn implikis la uzon de malsovaĝa ina boaco (vaja).

Samernas historia

För 10 000 år sedan tog istiden slut. Då kom det människor till Skandinavien från två olika håll. En grupp av samlare och jägare började leva i de södra delarna och den andra gruppen kom till den norra delen. Arkeologer har hittat föremål som visar att det fanns människor som levde på jakt och fiske i Sápmi för 10 000 år sedan. Arkeologer har funnit samiska föremål som är tusen år gamla i Vivallen i Härjedalen. Man har hittat rester av kåtor och föremål som visar att samerna handlade med andra folk.

pixabay.com

Ŝi allogis sovaĝajn virboacojn (sarv), ebligante ilian kapton dum ili proksimiĝis.

Laŭ fontoj el la 16-a jarcento, familio povis posedi inter dek kaj dudek boacojn. Oni melkis ilin kaj uzis ilin kiel ŝarĝ- kaj tirbestojn.

La reĝo postulas imposton

En 1533, la sveda reĝo Gustavo Vasa dekretis, ke la sameoj pagu impostojn al Svedio. Tamen, oni ne rajtis malbone trakti ilin, kaj ili konservis la rajton ĉasi kaj fiŝkapti sur siaj terenoj.

La vokto kolektis la imposton. Familio povis pagi 40 sciurfelojn jare. La vokto sendis ilin al Stokholmo, kie oni inspektis ilin kaj registris la detalojn pri la imposto. Dokumentoj el tiu tempo ankoraŭ ekzistas.

Pli altaj impostoj

En la 17-a jarcento, reĝo Karolo la 9-a altigis la impostojn por la sameoj. Ili devis transdoni parton de siaj boacoj. En sia kulmino, la reĝo posedis ĉirkaŭ 1 000 boacojn en Sápmi.

Tio malfaciligis la vivtenadon de la sameoj. Iuj translokiĝis suden, dum aliaj iris al Norvegio. La reĝo tiam konstatis, ke necesas denove malaltigi la imposton.

Vivmalfacilaĵoj devigis la sameojn ŝanĝi sian vivmanieron. Sovaĝaj bestoj iĝis pli malabundaj dum la samea loĝantaro kreskis; sekve, boacoj iĝis ĉiam pli gravaj. Ili akiris pli da malsovaĝigitaj boacoj kaj adoptis nomadan vivmanieron. Ili pasigis la plejparton de sia tempo en la arbaroj kaj foje en la pli malaltaj montarregionoj – kaj somere, proksime de la fjordoj – por ebligi al la boacoj paŝtiĝi.

Oni kreis foirejojn por ebligi al impostkolektistoj kolekti la impostojn. La plej fama el ili estas la Foiro de Jokkmokk. Foiro okazas tie ĉiun vintron ekde 1605, escepte de la tempo de la pandemio de COVID-19, kiam ĝi okazis ciferece.

La foiro funkcias kiel grava kunvenejo por sameoj el la tuta Sápmi.

Ifrån början jagade samerna vilda renar, men sedan började de tämja dem. Ingen vet när exakt det skedde. För tusen år sedan fanns det tama renar.

Ett sätt att fånga vilda renar var att ha en tam vaja. Den lockade till sig vilda sarvar på så sätt och när de kom närmare kunde man fånga dem.

Enligt källor från 1500-talet kunde en familj ha mellan tio och tjugo renar. De mjölkades och de användes som lastdjur och dragdjur.

Kungen kräver skatt

År 1533 bestämde svenska kungen Gustav Vasa att samerna skulle betala skatt till Sverige. Men de fick inte behandlas illa och hade rätt att jaga och fiska på sin mark.

Fogden samlade in skatten. En familj kunde betala 40 ekorrskinn per åt. Fogden skickade dessa till Stockholm. Där kontrollerades dem och allt om skatten antecknades. Det finns dokument kvar från den tiden.

Högre skatter

Kung Karl IX på 1600-talet höjde skatten för samerna. De skulle ge några av sin renar. Kungen hade som mest cirka 1 000 renar i Sápmi.

Det gjorde det svårare för samerna att klara sig. Några flyttade söderut och andra flyttade till Norge. Då förstod kungen att skatten måste bli lägre igen.

Det svåra livet gjorde att samerna fick leva på annat sätt. Det fanns färre vilda djur i naturen och samerna blev fler. Därför blev renarna viktigare. De skaffade fler tama renar och började leva som nomader. De var mest i skogarna och ibland på lågfjället, på somrarna vid fjordarna, för att renarna skulle kunna beta.

För att fogdarna skulle kunna samla in skatt skapades det marknadsplatser. Den mest kända är Jokkmokks marknad. Där har det varit marknad varje vinter sedan 1605 utom under koronapandemin. Då var den digital.

Svedio koloniigas Sápmi-on

Svedio ekregis la terojn de la sameoj en la 17-a jarcento. Norvegio, Finnlando kaj Rusio faris same. Sápmi estis koloniigita kaj dividita per novaj limoj. Tamen, la landoj militis unu kontraŭ la alia, kaj la limoj ŝanĝiĝis plurfoje.

La arĝentminejo ĉe Nasafjäll

En 1634, novaĵo atingis Stokholmon. Distriktestro raportis, ke sameo malkovris arĝenton ĉe Nasafjäll, proksime al la norvega limo. Multaj eŭropaj nacioj koloniigis teritoriojn en aliaj mondopartoj kaj trovis tie grandajn riĉaĵojn. Svedio same esperis riĉiĝi per la rimedoj trovitaj en Sápmi.

La arĝentminejo ĉe Nasafjäll estis malfermita. Oni bezonis boacojn por transporti la ercon el la minejo, kio devigis la sameojn plenumi transportajn laborojn inter Nasafjäll kaj la marbordo. Temis pri elĉerpa laboro, kaj multaj fuĝis al Norvegio por eviti ĝin.

La minejo funkciis dum nur 25 jaroj kaj produktis malmulte da arĝento. Poste, oni malkovris aliajn naturajn rimedojn en Sápmi, inkluzive de minejoj enhavantaj ferercon. Nova epoko komenciĝis – epoko, en kiu Svedio elprenis valorajn rimedojn el Sápmi.

Agrikulturistoj sur la tero de la sameoj

Ekde la fino de la 17-a jarcento, la svedaj reĝoj deziris, ke pli da homoj translokiĝu al Sápmi. Tio estis maniero koloniigi la teron de la sameoj. Tiuj, kiuj translokiĝis tien, ricevis teron kaj estis liberigitaj de impostopagado dum 15–20 jaroj.

Agrikulturistoj bruligis arbarojn por liberigi teron por kultivado. Sekve, la sameoj ne plu povis ĉasi en tiuj regionoj, kaj la boacoj havis nenion por manĝi.

Konfliktoj ekestis pri lagoj. Kaj la sameoj kaj la agrikulturistoj bezonis fiŝkapti por havigi al si manĝaĵon. Aliaj konfliktoj okazis, kiam boacoj vagis sur la teron de la agrikulturistoj kaj kaŭzis damaĝon.

Marknaden är en viktig mötesplats för samer från hela Sápmi.

Sverige koloniserar Sápmi

Sverige tog över makten över samernas mark på 1600-talet. Samma sak gjorde även Norge, Finland och Ryssland. Sápmi blev koloniserat och delades av nya gränser. Men länderna krigade mot varandra och gränserna ändrades flera gånger.

Silvergruvan i Nasafjäll

År 1634 kom ett bud till Stockholm. En fogde berättade att en same hade hittat silver i Nasafjäll, nära den norska gränsen. Många länder i Europa hade koloniserat områden i andra delar av världen och funnit stora rikedomar där. På samma sätt tänkte Sverige bli rikt på sådant som fanns i Sápmi.

Man öppnade silvergruvan i Nasafjäll. Det behövdes renar för att transportera malmen från gruvan. Det gjorde att samerna tvingades arbeta med transporter från Nasafjäll till kusten. Det var ett hårt arbete och många flydde till Norge för det.

Gruvan var bara öppen i 25 år och gav inte så mycket silver. Senare upptäckte man andra naturresurser i Sápmi, andra gruvor med bland annat järnmalm. En ny tid hade börjat – en tid då Sverige tar värdefulla resurser från Sápmi.

pexels.com

Bönder på samisk mark

Från slutet av 1600-talet ville Sveriges kungar att fler människor skulle flytta till Sápmi. Det var ett sätt att kolonisera samernas mark. Folk

Ekzistis lokoj, kie ambaŭ grupoj povis kunekzisti sen konflikto. Ankaŭ la sameoj komencis kultivi la teron.

Grava rajto

En 1751 oni fiksis limon inter Svedio kaj Norvegio. Oni ellaboris interkonsenton pri la rajtoj de la sameoj. La plej grava dispozicio estis, ke ili povis transiri la limon kun siaj boacoj, same kiel ili ĉiam faris. Ambaŭ landoj montris deziron protekti la vivmanieron de la sameoj. La interkonsento restas valida ĝis hodiaŭ.

Svedio ŝtelas la teron de la sameoj

La vivkondiĉoj de la sameoj en Svedio signife malboniĝis dum la 19-a jarcento. Aŭtoritatoj faris multajn decidojn, kiuj limigis iliajn rajtojn. Oni dekretis, ke ĉiu tero nek konstruita nek kultivata estu konsiderata ŝtata posedaĵo. Svedio ŝtelis la teron de la samea popolo – kaj faris tion sen milito aŭ uzo de armiloj.

Rasismo kaj subpremo

Dum la 18-a jarcento, multaj homoj en Eŭropo ekkredis, ke iuj kulturoj estas superaj al aliaj. Nomada kulturo estis konsiderata malpli evoluinta ol la kulturo de setlintaj terkultivistoj. Poste aperis la ideo, ke la homaro dividiĝas je apartaj rasoj kun diversaj trajtoj, el kiuj iuj estas taksataj superaj al aliaj.

Tiuj rasismaj ideoj influis la traktadon de la sameoj en Svedio dum la 19-a jarcento.

”Lapono devas esti lapono”

En Svedio regis la opinio, ke ”Lapono devas esti lapono”. Tio signifis, ke oni atendis de ili vivi aparte de la cetera sveda loĝantaro. Specifaj leĝoj reguligis la vivon de la sameoj, kaj ”Lapono-inspektisto” certigis la observadon de tiuj reguloj – ekzemple malpermesante al ili konstrui domojn kaj devigante ilin loĝi en tradiciaj kåta-loĝejoj, kaj ankaŭ malpermesante al ili posedi arbaron aŭ terkultivan teron. Tamen, multaj sameoj jam delonge loĝis en domoj kaj kultivis sian propran teron.

som flyttade dit fick mark och slapp betala skatt i 15–20 år.

Bönderna eldade upp skogen för att kunna odla. Då kunde inte samerna jaga där och renarna hade inget att äta.

Det blev konflikter om sjöar. Både samerna och bönderna behövde fiska för att få mat. Det blev andra konflikter när renar kom in på böndernas mark och förstörde.

Det fanns ställen där båda grupperna kunde leva tillsammans utan konflikter. Samerna började också odla marken.

En viktig rättighet

År 1751 bestämdes en fast gräns mellan Sverige och Norge. Det skrevs ett avtal om samernas rättigheter. Det viktigaste var att de kunde vandra över gränsen med sina renar, som de alltid har gjort. Båda länderna visade att de ville skydda samernas sätt att leva. Avtalet gäller än i dag.

Sverige stjäl samisk mark

Det blev mycket sämre för samerna under 1800-talet i Sverige. Myndigheterna fattade många beslut som minskade deras rättigheter. Det beslutades att all mark som inte var bebyggd eller uppodlad skulle räknas om statens. Sverige stal samernas mark. Det utan att kriga eller använda vapen.

Rasism och förtryck

Det var många i Europa under 1700-talet som hade börjat tycka vissa kulturer var bättre än andra. Man tänkte att även nomaders kultur var mindre utvecklad än bönders kultur. Senare tänkte man att människor var indelade i olika raser med olika egenskaper. Vissa var bättre än andra.

Dessa rasistiska idéer påverkade hur samerna behandlades i Sverige under 1800-talet.

”Lapp ska vara lapp”

I Sverige ska ”lapp ska vara lapp”. Det betydde att de skulle leva skilda från resten av den svenska befolkningen. Det fanns särskilda

Minacoj kaj malamo

Rasismo kontraŭ la samea popolo ankoraŭ ekzistas. Ĝi manifestiĝas diversmaniere, ekzemple per la uzo de malestima lingvaĵo aŭ per minacoj kontraŭ sameoj en sociaj retejoj. Alia ekzemplo estas la turmentado aŭ mortigado de boacoj.

Malamkrimoj okazas, kiam oni faras krimon pro malamo aŭ antaŭjuĝo kontraŭ specifa homgrupo. Krimintoj de malamkrimoj povas esti kondamnitaj pro incitado kontraŭ etna grupo. Tre malmultaj homoj estis kondamnitaj pro malamkrimoj kontraŭ sameoj.

De nomada lernejo al samea lernejo

La lerneja sistemo estis ekzemplo de la politiko ”Lapono devas esti lapono”. La Leĝo pri nomada lernejo estis enkondukita en 1913. Instruistoj vojaĝis al komunumoj de boacpaŝtantaj sameoj. Lecionoj okazis en la kåta dum nur kvar horoj tage. La infanoj ricevis malpli bonkvalitan edukadon simple pro tio, ke ili estis sameoj.

La samea popolo protestis kontraŭ la nomadaj lernejoj, kaj kun la tempo la lernejoj pliboniĝis. Komence de la 1960-aj jaroj, oni enkondukis unuecigan sistemon de deviga instruado por ĉiuj infanoj en Svedio, inkluzive de sameoj. En la 1970-aj jaroj oni kreis specon de deviga lernejo kun samea fokuso; en tiuj lernejoj oni subtenas lernantojn en la evoluigo de ilia samea identeco, kulturo kaj lingvo.

Samea rezistado

sv.wikipedia.org

En la frua 20-a jarcento, la sameoj komencis rezisti kontraŭ rasismaj politikoj. Unu el la plej aktivaj figuroj estis la akuŝistino **Elsa Laula Renberg,** kiu batalis por la rajtoj kaj de la sameoj kaj de virinoj. Ŝi helpis fondi la Centran asocion de lagar som styrde över samernas liv och en ”lappfogde” så till att de följde lagarna. T. ex. att inte bygga hus utan de måste bo i kåtor. Heller inte äga skog och mark. Men många samer hade länge bott i hus och odlat sin mark.

Hot och hat

Det finns fortfarande rasism mot samer. Den visas på olika sätt som t. ex. att man använder nedsättande ord eller hotar samer på sociala medier. Och ett annat exempel är att renar plågas eller dödas.

Hatbrott är när någon har begått brott på grund av hat eller fördomar mot en viss grupp av människor. De som begår hatbrott kan dömas för hets mot folkgrupp. Det är väldigt få som blivit dömda för hatbrott mot samer.

Från nomadskola till sameskola

Skolan var ett exempel på ”lapp ska vara lapp”-politiken. År 1913 kom lagen om nomadskolan. Dit kom lärare oftast till renskötande samer. Skolan var i en kåta med lektioner bara i fyra timmar om dagen. Barnen fick sämre utbildning, bara för att de var samer.

Samerna protesterade mot nomadskolan och med tiden blev skolorna bättre. I början av 1960-talet infördes grundskolan för alla barn i Sverige, även de samiska. På 1970-talet infördes i sameskolan en sorts grundskola med samisk inriktning. Där hjälper skolan eleverna att utveckla sin samiska identitet, sin kultur och sitt språk.

Samiskt motstånd

I början av 1900-talet började samerna göra motstånd mot den rasistiska politiken. Den mest aktiva var barnmorskan **Elsa Laula Renberg,** som kämpade för samers och kvinnors rättigheter. Hon var med och bildade Lapparnas centralförbund och skrev om samernas liv. Hon krävde bland annat att samer skulle få äga sin mark.

la laponoj kaj verkis pri la vivo de la sameoj. Interalie, ŝi postulis, ke oni permesu al la sameoj posedi sian propran teron.

Deviga translokigo de la sameoj

En 1919, Svedio kaj Norvegio interkonsentis pri novaj regularoj por boacopaŝtistoj. Tio signifis, ke malpli da boacoj rajtis paŝtiĝi en Norvegio. La sekvoj por la sameoj en Svedio estis severaj; ili ne plu povis konduki siajn boacojn al paŝtejoj en Norvegio, kaj la paŝtejoj disponeblaj en Svedio estis nesufiĉaj. Sekve, svedaj aŭtoritatoj volis, ke ili translokiĝu pli suden. Pli ol 400 sameoj estis devigitaj translokiĝi, kaj multaj familioj estis disigitaj.

Sveda leĝo difinanta, kiu estas sameo

Leĝo promulgita en 1928 difinis, ke nur boacopaŝtistoj estas konsiderataj sameoj. Tiuj, kiuj vivis alimaniere, ne estis klasifikitaj kiel sameoj. Tiu situacio malavantaĝigis sameajn virinojn; se samea virino edziniĝis al ne-samea viro, ŝi ne plu rajtis labori kiel boacopaŝtisto. La leĝo restis valida ĝis 1971 kaj kreis disiĝojn inter diversaj samegrupoj. Hodiaŭ, la leĝo difinas personon kiel sameon, se tiu identiĝas kiel tia kaj havas – aŭ havis – la samean lingvon kiel familian lingvon. Tamen, nur sameoj apartenantaj al iu sameby (samea boacopaŝta komunumo) havas la rajton paŝtigi boacojn. Ne ĉiuj sameoj estas membroj de la sameby. Sameby estas asocio por boacopaŝtistoj, ampleksanta areojn uzatajn por boacopaŝtado, ĉasado kaj fiŝkaptado. Tamen, la koncepto de sameby ne devenas de la samea kulturo; ĝi estas parto de la metodo de la sveda ŝtato por kontroli la vivon de la sameoj.

Samer tvingas flytta

Sverige och Norge kom överens om nya regler för renskötarna 1919. Det innebar att färre renar skulle få beta i Norge. Det blev stora konsekvenser för samerna i Sverige. De kunde inte längre ta sina renar till betesmarker i Norge och betesmarkerna i Sverige räckte inte. Då ville svenska myndigheter att de skulle flytta söderut. Mer än 400 samer tvingades flytta och många familjer splittrades.

Svensk lag om vem som är same

År 1928 kom en lag som bestämde att bara renskötare räknade som samer. Andra som levde på ett annat sätt räknades inte som samer. Det blev sämre för samiska kvinnor. Om en samisk kvinna gifte sig med en icke-samisk man fick hon inte vara renskötare. Lagen gällde fram till 1971 och den skapade splittring mellan olika samiska grupper. I dag säger lagen att du är same om du anser det själv och om du har eller haft samiska som språk i familjen. Men det är bara samer som tillhör en sameby som har rätt att sköta renar. Alla samer är inte medlemmar i någon sameby. Sameby är en förening för renskötare. Det är områden som används för renbete, jakt och fiske. Men idén om samebyn kommer inte från samisk kultur utan är en del av svenska statens sätt att styra över samernas liv.

pexels.com

Humuro el ”Veckan” 1904

ESTONTA PERSPEKTIVO. – La patro (verginte la etan Erikon): ”Mi esperas, ke vi komprenas, ke mi punas vin ĉar mi amas vin.”

Eta Eriko: ”Se mi nur estus iomete pli granda, paĉjo, mi reciprokus vian amon!”

EN LA RESTORACIO. –

La restoraciestro: ”Hieraŭ mi aĉetis al mi tre bravan ĉevalon.”

La gasto: ”Ĉu tutan?”

La vojaĝo al la monda packonferenco en Moskvo somere 1962

Resan till världsfredskonferensen i Moskva sommaren 1962

de Soile Lingman

La pacmovado ene de la maldekstro estis forta en la 1960-aj jaroj.

Mi partoprenis marŝon kontraŭ nukleaj armiloj, kiu engaĝis multajn homojn. La marŝo iris de Södertälje al Stokholmo.

En la somero de 1962 mi havis la ŝancon partopreni la Mondan Packonferencon en Moskvo kiel reprezentanto de la pacorganizo de la Esperanto-movado MEM.

Mi vojaĝis per boato MiĤail Kalinin kune kun mia Esperanto-amikino Rosa el Deje kaj kelkaj sindikatistoj el tuta Svedio. Ni devis tranokti en hotelo en Leningrado kaj daŭrigi nian vojaĝon per aviadilo la sekvan tagon.

La Monda Packonferenco okazis en la Kremlo sur la Ruĝa Placo en Moskvo. Ni loĝis en hotelo proksime kaj estis proksime al la Lenin-Maŭzoleo, la Bolŝoj-Teatro kaj la grandmagazeno GUM.

La Kremlo estis grandioza kun siaj oraj kupoloj. Ĝi svarmis de homoj el la tuta mondo. En la granda kongresejo, estis samtempa interpretado en pluraj malsamaj lingvoj de la paroladoj, kiuj estis donitaj. Sur la unua benko sidis la tri rusaj kosmonaŭtoj Jurij Gagarin,

Fredsrörelsen inom vänstern var stark på 1960-talet.

Jag var med om en marsch mot atomvapen som engagerade många. Marschen gick från Södertälje till Stockholm.

Sommaren 1962 fick jag chansen att delta i Världsfredskonferensen i Moskva som representant för Esperantorörelsens fredsorganisation MEM.

Jag reste iväg med båten Michail Kalinin tillsammans med min esperantovän Rosa från Deje och en mängd fackföreningsfolk från hela Sverige. Vi fick övernatta på hotell i Leningrad och fortsätta resan med flyg dagen därpå.

Världsfredskonferensen ägde rum i Kreml vid Röda Torget i Moskva. Vi bodde på ett hotell i närheten och hade gångavstånd till Leninmausoleet, Bolsjojteatern och varuhuset GUM.

Kreml var överväldigande med sina gyllene kupoler. Det myllrade av människor från världens alla hörn. I den stora kongressalen var det simultantolkning på en mängd olika språk av de tal som hölls. På första bänk satt de tre ryska kosmonauterna Jurij Gagarin,

Herman Titov kaj Valentina Tereŝkova. Ili afable ridetis al ĉiuj, kiuj venis por fotiĝi. En bildo el la kongresejo mi vidas parton de la sveda delegacio. En la unua vico mi sidas, en la dua vico mia amikino Rosa, en la tria vico Maria Wine (poetino kaj edzino de la aŭtoro Arthur Lundkvist).

Mi ne memoras la nomojn de ĉiuj post tiom da jaroj. Mi pli bone konatiĝis kun la svedaj partoprenantoj dum la boatvojaĝo hejmen el Leningrado. Dum mia restado en Moskvo mi profitis la okazon viziti la E-Klubon. Gastoj el la okcidento ne estis tiel oftaj en Sovetunio kaj ni estis varme bonvenigitaj. Ĉie ni estis afable salutitaj kaj traktataj kiel VIP-gastoj en la hotelo. Nur ĉe la limkontroloj al la socialismaj landoj ni estis renkontitaj kun ia malfido kaj devis atendi nenecese longe.

Mia unua vizito al Sovetunio estis bonega sperto, kiun mi memoras rigardante la fotalbumon. Mi neniam plu renkontis miajn svedajn kunvojaĝantojn post kiam ni disiĝis ĉe la haveno. Mi havis tempon viziti Rosa-n kelkfoje en Vermlando. Nun ŝi ankaŭ foriris.

Herman Titov och Valentina Tereshkova. De log vänligt mot alla som kom fram för att fotografera dem. På en bild från kongressalen ser jag en del av den svenska delegationen. På rad 1 sitter jag, på rad 2 min vän Rosa, på rad 3 sitter Maria Wine (poet och hustru till författaren Arthur Lundkvist).

Jag minns inte allas namn efter så många år. De svenska deltagarna hann jag lära känna bättre under båtresan hem från Leningrad. Under vistelsen i Moskva passade jag på att besöka Esperantoklubben. Gäster från väst var inte så vanliga i Sovjet och vi välkomnades hjärtligt. Överallt blev vi vänligt bemötta och behandlades som VIP-gäster på hotellet. Det var bara vid gränskontroller till de socialistiska länderna som man möttes av viss misstro och fick vänta onödigt lång tid.

Mitt första besök i Sovjet var en stor upplevelse som jag påminns om när jag tittar i fotoalbumet. Mina svenska medresenärer har jag aldrig träffat mer efter det att vi skiljdes i hamnen. Rosa hann jag besöka några gånger i Värmland. Nu är även hon borta.

Stefan Ljungquist – mirinda kantisto kaj aktoro

Stefan Ljungquist – en fantastisk sångare och skådespelare

de Ingegerd Granat

Kiu ne memoras la televidan serion ”Strömstadspolisen”?

Vem kommer inte ihåg serien ”Strömstadspolisen”?

Jes, tiu policano, Evald Larsson, tiu kun bona koro kaj kiu partoprenis en pafkonkursoj proksime kaj malproksime, kiujn li neniam finis pro unu aŭ alia kialo.

En ”Strömstadspolisen”, li ludis kun kelkaj konataj aktoroj kiel Per Oscarsson, Alf Nilsson kaj Evert Lindqvist. Stefan Ljungquist mem havis la rolon de la iom malrapida policano, kiu ofte havis bonŝancon ĉe sia flanko.

Li naskiĝis en Gotenburgo la 4-an de septembro 1948 kaj dum sia kariero li aktoris en operoj, muzikaloj, revuoj kaj teatro. Dum la 1970-aj jaroj li estis konata kiel ”Trubadur X”.

Li studis ĉe la Opera Akademio de 1972 ĝis 1975. Stefan Ljungquist famiĝis en multaj kuntekstoj per sia granda kaj varma personeco kaj sia potenca kantvoĉo. Liaj aktivaj jaroj estis inter 1968 kaj 2023.

Bona amiko montris al mi lian someran dometon sur Brännö kiam mi vizitis ŝin. Verŝajne ne estis mirinde, ke li bezonis lokon por retiriĝi kaj ripozi, kaj kia estus pli bona loko ol insulo.

Stefan Ljungqvist mortis je la aĝo de 74 jaroj la 7-an de junio 2023.

Eble li portis ”Teatran Boaton” al la alia flanko, en kiu li kantis la rolon de la nigra Joe, kiun li interpretis tiel bele en la vivo.

Ja, den polisen, Evald Larsson, han med det goda hjärtat och som deltog i skyttetävlingar när och fjärran som han av den ena eller andra anledningen aldrig fullföljde.

I Strömstadspolisen spelade han med en rad kända skådespelare som Per Oscarsson, Alf Nilsson och Evert Lindqvist. Själv hade Stefan Ljungquist rollen som den lite trögtänkte polisen som ofta hade tillfällighetens tur med sig.

Han föddes i Göteborg den 4:e september 1948 i Göteborg och han kom under sin karriär att uppträda i operor, musikaler, revyer och teater. Under 1970-talet gick han under namnet Trubadur X.

Han utbildade sig på operahögskolan 1972–1975. Stefan Ljungquist gjorde sig känd i många sammanhang med sin stora och varma personlighet och sin kraftfulla sångröst. Hans aktiva år var mellan 1968 och 2023.

En god vän pekade ut hans sommarstuga ute på Brännö när jag besökte henne. Det var nog inte konstigt att han behövde ett ställe att dra sig tillbaka till för att vila, och vad är då bättre än en ö.

Stefan Ljungqvist dog 74 år gammal den 7:e juni 2023.

Kanske tog han ”Teaterbåten” till andra sidan i vilken han sjöng rollen som den svarte Joe som han så fint tolkade i livet.

Nova freŝa vento blovas super kastelo Greziljono

Kulturdomo de Esperanto – Kastelo Greziljono

De tempo al tempo Ora Ĵurnalo enhavas ion pri Greziljono. En 2017 Margareta Andersson kaj mi (Siv) vizitis la ĉarman kastelon dum kvin tagoj. Ja kurso daŭris dum multaj pliaj tagoj, sed ni estis survoje al Bretonio. Nun venis e-poŝto de Berto Ŝuman, kiu kune kun sia edzino Jannick Huet organizas la staĝojn.

Li plusendis leteron de unu el la multaj partoprenintoj, Paul Quevy. Jen lia impreso:

En julio 2026 mi ree partoprenis en la kastelo Greziljono kurson, ĉi-foje gviditan de doktorino Ilona Koutny.

Tiam, mi malkovris Veronika-n (ĉe la unua vico de la flanka foto), hungar-devenan virinon kiu de pluraj monatoj zorgas pri la kastelo Greziljono. Ŝi mem gastigis nin kaj organizis ĉion bezonatan dum la maratona kurso. Veronika, kiu bonege parolas Esperante, estas afabla, ĉarma kaj tre aktiva persono kiu sciis, en amika etoso, proponi al ni diversajn aktivaĵojn: Viziton de alia kastelo, banadon en urba naĝejo aŭ en lago, promenadojn. Ŝi instigis partoprenanton pianludi. Estis agrabla koncerto meze de kiu plurfoje, iu ajn povis prezenti en kelkaj minutoj projekton pri Esperanto. Krome en vespero estis proponitaj diversaj tabloludoj, prelegoj de Ilona Koutny (foje antaŭ la vesper-manĝo).

La futbalŝatantoj spektis grandekrane 2 matĉojn. Mi mem prezentis retejojn (quizlet-tekstaro, ktp) kaj jutub-kanalojn pri Esperanto.

5 personoj KER-ekzameniĝis skribe je la niveloj B1, B2, kaj C1.

Dum mia restado, mi notis pliboniĝon de la manĝoj. Christelle, la kuiristino, servis familiajn pladojn, kaj bongustajn desertojn. Sammaniere, la matenmanĝoj estis bone preparitaj kaj la ingrediencoj diversaj. Dum la semajnfina ripozo de la kuiristino, Veronika helpite de sia edzo, regalis nin per hungarecaj pladoj kaj desertoj.

Tiel plaĉis al mi tiu bonetosa lernada semajno, ke mi kaj mia edzino planas, ree viziti la kastelon fine de oktobro … kaj, por helpi al la renovigo de pordoj, fenestroj,

kreado de interna ŝtuparo por atingi la duan etaĝon, mi aĉetis pliajn societajn partojn.

Do, ne hezitu: venu, revenu al Greziljono. Eble ni renkontigôs inter la 20a kaj 30a de oktobro. Vidu rete en gresillon.org/au

(Raportis Paul Quévy, aktualigis Bert Schumann)

En la retejo https://gresillon.org/grupoj#2026 vi povas trovi grup-fotojn el 2026.

El la retejo https://gresillon.org vi rajtas uzi ajnan fotojn.

Kore salutas Bert

Kulturdomo de Esperanto – Kastelo Greziljono
St. Martin d'Arcé, 49150 BAUGÉ-EN-ANJOU, France
+33-2.41.89.10.34

Servas invitas al membreco – Servas inbjuder till medlemskap

Saluton membro aŭ eventuala membro!

- Servas estas neprofitcela, nepolitika kaj nereligia organizaĵo, kiu laboras por pli paca mondo, ebligante al homoj renkontiĝi kaj ekkoni unu la alian kaj reciprokajn vivmanierojn.
- Ĉu vi estas scivola, konsiderema kaj malferma?
- Ĉu vi ĝuas renkonti homojn kaj fari novajn amikojn tra la tuta mondo?
- Ĉu vi ŝatas vojaĝi kaj malkovri aliajn kulturojn?

Tiam **Servas** povus esti io por vi!

Hej medlem eller blivande medlem!

- Servas är en ideell icke-politisk och icke-religiös organisation som verkar för en fredligare värld genom att göra det möjligt för människor att träffas och lära känna varandra och varandras levnadssätt.
- Är du nyfiken, hänsynsfull och öppen?
- Tycker du om att träffa människor och få nya vänner över hela världen?
- Gillar du att resa och upptäcka andra kulturer?

Då kan **Servas** vara något för dig!

ÖPPET SEMINARIUM: Svenskans roll i den högre utbildningen – nu och i framtiden

Tid: Onsdagen den 11 november 2026, kl. 18.00–20.00

Plats: Handelshögskolan, sal B22, Vasagatan 1, Göteborg

Program: Föreläsningar kl. 18–20 med efterföljande frågestund. Kom gärna redan kl. 17.30 för att mingla och diskutera innan föreläsningarna tar vid!

Inbjudna talare:

Susanna Karlsson, universitetslektor, GU
Hans Malmström, professor, CTH
Irene Elmerot, forskare, GU
David Dryselius, universitetslektor, LU
Hans Linderholm, professor, GU
Jens Fredholm, förläggare kurslitteratur, Studentlitteratur

Seminariet är kostnadsfritt och öppet för allmänheten. Ansvarig arrangör är den ideella föreningen Språkförsvaret.

Nätverket Språkförsvaret
http://www.språkförsvaret.se
http://www.sprakforsvaret.se

E-post:
sprakforsvaret@yahoo.se
sprakforsvaret@sprakforsvaret.se

Kiu estas la vorto?

Kabe (Kazimierz Bein) verkis esperantan–esperantan vortaron kun elokventaj difinoj. Jen mi prenis kelkajn liajn difinojn de vortoj. Divenu la vortojn! La solvo troviĝas en paĝo 2. (Bildo el Wikipedia.) /Andreas

1. Mendi por difinita tempo kaj antaŭe pagi gazetojn, biletojn por spektakloj k.t.p.

2. Paroli pri negravaj aferoj, paroli multe kaj precipe por la sola plezuro de parolado.

3. Ripeti laŭvorte frazojn, fragmentojn el verko de aŭtoro.

4. Ligilo, konsistanta el metalaj ringoj, kunigitaj unu kun la alia.

5. Eligi per batado la grajnojn el spikoj.

6. Sono, klare reflektita de malproksima supraĵo.

7. Miksaĵo de gaso, vaporo kaj subtilaj substancoj, leviĝantaj de brulanta korpo.

8. Densa fluida substanco, uzata por firme kunigi du objektojn.

9. Duhufa remaĉulo kun tre longa kolo kaj kun la antaŭaj piedoj pli longaj, ol la postaj.

10. Loko, loĝejo, kie oni vivas konstante, kie oni estas ĉe si.